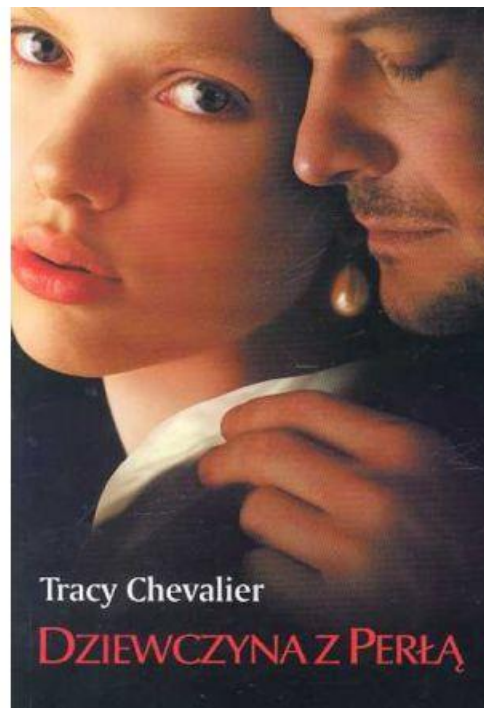

Recenzja książki i filmu pt. „Dziewczyna z perłą”

Johannes Vermeer, *Dziewczyna z perłą*, ok. 1664, olej na płótnie, 44,5x39cm

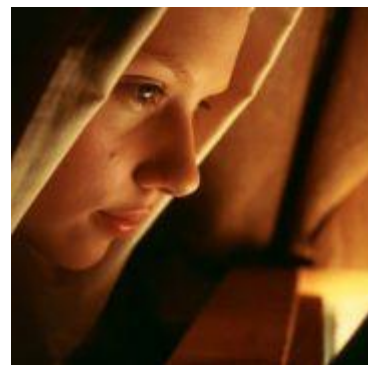
Tracy Chevalier, *Dziewczyna z perłą*, 1999 (wyd. polskie 2014, tłum. Krzysztof Puławski)

„Dziewczyna z perłą” to tytuł jednego z bardziej popularnych obrazów autorstwa Johanna Vermeera van Delft. Panuje na nim tajemniczy nastrój, który podkreśla fakt, iż nie znana jest nam tożsamość sportretowanej modelki. Powstał on ok. 1664 roku. Jest uznawany za jeden z najwybitniejszych przykładów XVII-wiecznego malarstwa holenderskiego oraz często bywa nazywany Moną Lisą Północy lub Holenderską Moną Lisą. Nie znane są także okoliczności powstania obrazu, ani jego cel. Jedną z wersji historii obrazu opracowaną została przez Tracy Chevalier, amerykańską pisarkę, oraz została opublikowana w 1999 roku w formie powieści historycznej o tym samym tytule. Książka szybko stała się bestsellerem. Wydano ją w nakładzie 4 milionów egzemplarzy. Na jej podstawie w 2003 roku nagrano film w reżyserii Petera Webbera. Do jego dorobku między innymi należy także „Hannibal, po drugiej stronie maski”, a także współpraca przy serialu „Sześć stóp pod ziemią”. Scenariusz filmu pt. „Dziewczyna z perłą” napisała Olivia Hetreed, za zdjęcia odpowiedzialny był Eduardo Serra, a muzykę skomponował Francuz - Alexandre Desplat. Film zyskał uznanie po obu stronach Atlantyku. Otrzymał nagrodę za najlepsze zdjęcia na Festiwalu w Wenecji, w San Sebastian i w Toruniu (Brązowa Żaba na festiwalu Camerimage 2003). Otrzymał także trzy nominacje do Oscara za scenografię, kostiumy i zdjęcia oraz dziesięć nominacji do nagrody BAFTA (Brytyjskiej Akademii Filmowej). Nagrywany był w Wielkiej Brytanii oraz Luksemburgu, jego akcja zaś ma miejsce w 1665 roku w Delft, w Holandii.

Główną postacią utworu jest Griet – siedemnastoletnia dziewczyna. Z powodu wypadku ojca przy wypalaniu kafli zmuszona zostaje do podjęcia się profesji służącej i trafia do domu Johanna Vermeera, holenderskiego malarza, który zarazem jest drugim z ważniejszych bohaterów powieści. Pierwszy raz spotykają się w rodzinnym domu dziewczyny. Gdy malarz z małżonką przychodzą w sprawie pracy, Griet kroi warzywa na zupę i układa je według kolorów. Zaciekawiony artysta wszczyna z nią krótką rozmowę na ten temat. Scena ta nie została ukazana w filmie. Następnego dnia dziewczyna niechętnie opuszcza rodzinny dom, jednak wie, że musi zostać służącą, by utrzymać matkę, ślepego ojca oraz młodszą siostrę. Dom Vermeerów okazuje się być dość niespokojnym

i hałaśliwym miejscem, a to za sprawą siódemki dzieci, rozkapryszonej, brzemiennej żony malarza oraz jej władczej matki. Do obowiązków Griet głównie należeć ma sprzątanie pracowni artysty, w której dziewczyna odnajduje swoją oazę spokoju. Szybko okazuje się, że służąca wyróżnia się wyjątkową wrażliwością na sztukę, światło i barwę. Malarz w ukryciu przed żoną mianuje ją swoją nieoficjalną asystentką. Służąca niedługo z woli mecenasa Vermeera awansuje także na modelkę, pozując do obrazu. Między artystą a służącą rodzi się pełna niedomówień więź.

Utwór przenosi nas do XVII-wiecznej Holandii, w której panują spory na tle religijnym. Griet pochodzi z rodziny protestanckiej, zaś Vermeerowie są katolikami. Przed przeprowadzką ta kwestia budziła jej obawy. Obserwujemy zawile powiązania łączące artystów i ich mecenasów. Wyraźnie widoczna jest zależność malarza i jego rodziny od van Ruijvena. Największym nieszczęściem Griet okazuje się to, że znalazła się w niewłaściwym czasie w nieodpowiednim miejscu. W tej epoce ważny był status społeczny człowieka i wiążące się z nim normy zachowań. Służącej, takiej jak Griet, nie wypadało rozrabiać farby razem z malarzem, a tym bardziej pozować do obrazu. Z dokładnością, jednak niedopowiedzianą, zostają przedstawione jej rozterki sercowe. Dziewczyna nie jest pewna czego chce, ponieważ jej pragnienia często mijają się z jej powinnościami.

Dziewczyna z perłą (film), 2003, reżyseria: Peter Webber

Film w sporej części różni się od pierwowzoru historii z książki. Zostaje w nim pominiętych lub zmienionych kilka kwestii i scen. Jednak cisza, którą można było odczuć w książce, w jej ekranizacji także została perfekcyjnie odwzorowana. Akcja toczy się powoli, zostawiając przestrzeń do popisu dla światła, barw i kompozycji. Reżyser głównie skupił się na ukazaniu warsztatu artysty, przedstawiając film bardzo malarskim. Większość scen wygląda jak niedoszłe obrazy Vermeera. Operator kamery (Eduardo Serra), oświetleniowcy i montażyści doskonale odzwierciedlili wagę światła na obrazach artysty, które w filmie gra również bardzo ważną rolę. Ciemne, chłodne kadry miasta kontrastują z ciepłymi barwami wnętrza domu Vermeerów. W filmie więcej znaczą gesty, mimika aktorów i ich spojrzenia niż wypowiedziane przez nich kwestie.

Z dbałością pokazane zostały momenty, w których Griet rozciera barwniki i miesza farby dla swojego pana. Interesującą sceną jest również ta, w której pojawia się camera obscura. Reakcja służącej na widok takiego urządzenia jest w pełni naturalna. Zszokowana dziewczyna, mimo wysiłku, nie jest w stanie zrozumieć jego działania. Na kartkach książki główna bohaterka z nieśmiałej, lękliwej dziewczyny zmienia się w odpowiedzialną kobietę, zdolną do podejmowania ważnych decyzji. Ze spotykającego ją cierpienia wyciąga naukę i nie załamuje się, co pokazuje jak bardzo stała się silna.

Aktorka Scarlett Johansson doskonale przekazuje odbiorcy emocje targające główną bohaterką. Ukazuje także jej niewinność, skromność i lęk przed nowym. Griet wie, że jest jedynie służącą i jest świadoma swoich granic. Czuje zakłopotanie, gdy malarz w ukryciu wprowadza ją w świat swoich dzieł i sztuki.

Collin Firth grający Johannes Vermeera równie dobrze poradził sobie z rolą. Mimo swojego spokojnego usposobienia oraz upodobania do spędzania czasu w samotności, artyście czasem zdarzało się unieść gniewem. Gdy jego córka, Cornelia, próbowała oskarżyć służącą o kradzież szylkretowego grzebienia, stanął w obronie Griet. Wiedział, że jest ona niewinna. Z impetem zaczął szukać go po całym domu, co odniosło oczekiwane rezultaty.

Essie Davis zagrała podejrzliwą, zazdrosną żonę malarza. Od chwili przyjęcia Griet do pracy była do niej sceptycznie nastawiona. Popis swoich umiejętności dała w ostatnich scenach filmu.

Obraz „Dziewczyna z perłą” owiany jest tajemnicą, która zainspirowała Tracy Chevalier do napisania książki próbującej rozjaśnić ten temat. Mimo, że historia, którą opowiedziała jest zmyślona, aż chce się w nią wierzyć. Naturalny tok zdarzeń, bardzo szczegółowo przedstawiona różnorodność osobowości postaci, zagłębienie się w ich psychikę, wykorzystanie autentycznych faktów z życia malarza oraz odwzorowanie realiów życia w XVII-wiecznej Holandii sprawiają, że historia zostaje zawieszona pomiędzy fikcją a rzeczywistością. Czytając tę książkę w głowie same pojawiają się obrazy malowniczo opisywanej scenerii. Film w sposób perfekcyjny przemienił słowa w obrazy, redukując treści mówione przez postaci do minimum, dzięki czemu w inny sposób stał się bardzo wymowny. Głos zyskują tu barwy, światło, gesty postaci oraz kompozycje kadrów. Osobiście bardziej podobała mi się powieść, ponieważ zawierała więcej szczegółów i niektórych sytuacji nie dało się odzwierciedlić w filmie. Na przykład przedstawiła także losy Griet po opuszczeniu domu Vermeerów.

Bibliografia:

1. https://pl.wikipedia.org/wiki/Dziewczyna_z_per%C5%82%C4%85
2. <https://www.filmweb.pl/film/Dziewczyna+z+per%C5%82%C4%85-2003-36638>
3. [https://pl.wikipedia.org/wiki/Dziewczyna_z_per%C5%82%C4%85_\(film\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Dziewczyna_z_per%C5%82%C4%85_(film))
4. <https://www.filmweb.pl/reviews/recenzja-filmu-Dziewczyna+z+per%C5%82%C4%85-5236>
5. https://pl.wikipedia.org/wiki/Tracy_Chevalier